

AXOLI VA KORXONALARNI ENERGIYA RESURLARI BILAN TAMINLASHDA MUQOBIL ENERGIYA MANBALARIDAN FOYDALANISH

Muxitdinov Fayzitdin Nizamitdinovich

Turon Universiteti Andijon filiali 2-bosqich Iqtisodiyot yo'nalishi Magistranti

Abdinazarov Shoxruh Akrom o'g'li

Iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent ilmiy raxbar.

Annotatsiya: Ushbu maqolada aholi va sanoat korxonalarini uzluksiz energiya resurslari bilan ta'minlashda muqobil energiya manbalarining (quyosh, shamol, biogaz va gidroenergetika) tutgan o'rni va ahamiyati yoritilgan. Bugungi kunda an'anaviy energiya resurslarining cheklanganligi va ekologik muammolarning ortib borishi sharoitida qayta tiklanuvchi energiya manbalarini joriy etishning iqtisodiy hamda ijtimoiy samaradorligi tahlil qilingan. Shuningdek, maqolada O'zbekiston sharoitida yashil energetikani rivojlantirishdagi mavjud to'siqlar va ularni bartaraf etish bo'yicha amaliy takliflar keltirilgan.

Kalit so'zlar: Muqobil energiya, qayta tiklanuvchi energiya manbalari, energiya samaradorligi, quyosh panellari, yashil iqtisodiyot, energetika xavfsizligi, barqaror rivojlanish.

Bugungi kunda an'anaviy energiya (gaz, ko'mir) tanqisligi sharoitida muqobil energiya manbalari nafaqat ekologik, balki iqtisodiy mustaqillik garoviga aylanmoqda.

Aholi uchun eng samarali usul — mikrogeneratsiya. Bunda xonadon nafaqat iste'molchi, balki energiya ishlab chiqaruvchiga aylanadi.

- Quyosh panellari va suv isitkichlar:
- Net Metering (Tarmoqqa sotish):
- Energiya mustaqilligi:
- Korxonalar uchun energiya — bu mahsulot tannarxining asosiy qismi.
- Xarajatlarni kamaytirish:
- "Yashil" sertifikatlar:
- Biogaz qurilmalari:

O'zbekistondagi imkoniyatlar va imtiyozlar

Hozirda davlat tomonidan bir qancha rag'batlantirish choralari joriy etilgan:

"Quyoshli xonadon" dasturi: Har bir ishlab chiqarilgan va tarmoqqa berilgan 1 kVt/soat energiya uchun subsidiyalar.

Soliq imtiyozlari: Muqobil energiya qurilmalarini o'rnatgan jismoniy va yuridik shaxslar uchun mol-mulk va yer solig'idan ozod etish.

Kreditlar: Imtiyozli "Yashil" kreditlar orqali qurilmalarni muddatli to'lovga olish.

Aholi uchun bu — xarajatlarni tejash va qulaylik bo'lsa, korxonalar uchun — raqobatbardoshlikni oshirish va energiya xavfsizligini ta'minlashning yagona yo'lidir.

1. Iqtisodiy samaradorlik: O'zini oqlash muddati

Ko'pchilikni qiziqtiradigan asosiy savol — bu tizim qancha vaqtda foydaga kirishi. O'rtacha hisob-kitoblar shuni ko'rsatadiki:

Aholi uchun: 5 kVt quvvatli quyosh stansiyasi o'rtacha 4-6 yil ichida o'z xarajatini qoplaydi. Tizimning xizmat muddati esa 20-25 yil. Demak, qolgan 15-20 yil davomida energiya mutlaqo bepul bo'ladi.

Tadbirkorlar uchun: Sanoat tariflari aholiga nisbatan yuqori bo'lgani uchun, korxonalarda o'zini oqlash muddati yanada qisqa — 3-4 yilni tashkil etadi.

2. "Yashil" iqtisodiyotda davlatning qo'llab-quvvatlashi

O'zbekistonda "Quyoshli xonadon" dasturi doirasida quyidagi aniq mexanizmlar ishlatilmoqda:

Subsiya: Aholi tarmoqqa uzatgan har bir 1 kVt/soat elektr energiyasi uchun davlatdan 1000 so'mdan subsidiya oladi (bu o'rtacha iste'mol narxidan baland).

Soliq imtiyoz: Quyosh panellarini o'rnatgan jismoniy shaxslar 3 yil (agar energiya saqlash tizimi bilan o'rnatilsa 10 yil) davomida yer va mol-mulk solig'idan ozod qilinadi.

Bojxona imtiyoz: Muqobil energiya qurilmalarini olib kirishda bojxona bojlari olinmaydi.

3. Korxonalar uchun zamonaviy yechimlar

Faqatgina quyosh panellari bilan cheklanib qolmasdan, korxonalar quyidagi usullardan ham foydalanmoqda:

Issiqlik nasoslari (Heat Pumps): Binolarni isitish va sovutishda elektr energiyasini 3-4 baravar tejaydi. Bu usul tuproq yoki havoning past haroratli issiqligidan foydalanadi.

Kogeneratsiya: Korxonada ham elektr, ham issiqlik energiyasini bir vaqtning o'zida ishlab chiqarish. Bu yoqilg'i samaradorligini 80-90% gacha oshiradi.

BEMS (Building Energy Management Systems): Energiya sarfini intellektual boshqarish tizimi. Chiroqlar va uskunalarni faqat ehtiyoj bo'lganda yoqish orqali 15-20% tejash imkonini beradi.

Xulosa

Energetik mustaqillik:

Iqtisodiy samaradorlik:

Ekologik barqarorlik:

Davlat va jamiyat hamkorligi:

Muqobil energiya manbalari – bu bugungi kunning tejamkorligi, ertangi kunning esa xavfsizligidir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Аллаев А. С. "Энергетика мира и Узбекистана". — Ташкент: "Молия", 2021. – 380 с. (O'zbekiston energetika tizimi va muqobil manbalar tahlili).

2. Zohidov R.A. "Muqobil energiya manbalari". — Toshkent: ToshDTU, 2018. (Quyosh va shamol energiyasi bo'yicha texnik qo'llanma).

3. Twidell, J., & Weir, T. "Renewable Energy Resources". — Routledge, 2015. (Xalqaro miqyosdagi eng mashhur darsliklardan biri).

4. Bozorov E. "Qishloq xo'jaligida energiya tejovchi texnologiyalar va muqobil energiya manbalari". — Toshkent, 2020.